

Els vencedors del 20-N

Fa un quart de segle,
a les quatre i vint d'un
20 de novembre
inoblidable per a dues
generacions,
es va detenir el cor
d'un general
dit Francisco Paulino
Hermenegildo Teóbulo
Franco Bahamonde,
de 83 anys d'edat.
Un home en què
es resumia
la història política
d'Espanya
des de 1938.

Francisco Franco no va morir al seu llit, ni derrocat pels seus adversaris, sinó en la fredor d'un hospital, després de ser mantingut artificialment amb vida durant llargues setmanes, i per decisió de la seua família, capitanejada pel doctor Cristóbal Martínez-Bordiú. Tot això després de suportar tres intervencions quirúrgiques, vuit transfusions que li havien canviat completament la sang, una punició abdominal i la diàlisi permanent.

Indefens davant dels tubs, sondes i calmants; amb els pulmons entollats i els ronyons inservibles, aquell ancià desvalgut, Caudillo de Espanya por la Gracia de Dios, vivia la pitjor agonia possible. Tres sondes, tres drenatges, ventoses... Descriure ara, vint-i-cinc anys després, la mort del general Franco pot semblar una estranya cerimònia, quasi irreal per als qui han fet de l'amnèsia voluntària un calculat salconduit cap a la democràcia. Avui, després del tancament de l'anomenada transició política espanyola, mirar cap aquell dia resulta, no obstant això, un exercici aclaridor.

En plena crisi, aquella matinada del 20 de novembre de 1975, els personatges més destacats del règim fundat per ell a sang i foc, sabien que havia arribat per fi l'hora, i tractaven de guanyar temps. Des de 1969, que la Llei de Successió va aplanar el camí per a Joan Carles de Borbó i va deixar son pare a la cuneta de la història, la instauració de la monarquia, la seua pròpia supervivència com a règim, passava per la democràcia parlamentària, per la legalització dels partits i pel pluralisme polític. Es tractava de realitzar una voladura controlada del règim autoritari i, per aconseguir-ho, van imposar dos tabús inqüestionables: la monarquia i la unitat d'Espanya. Al mateix temps, quedaven cancel·lats els passats franquistes. Creu i ratlla. "El franquisme sense Franco" que teoritzaven uns i el "Després de Franco, les

institucions", que proclamaven altres, es transformaria de colp en "monarquia parlamentària", democràtica, amb una jugada històrica en què les esquerres tenien reservat un paper secundari. Com a "hereu" de Franco, Joan Carles de Borbó havia jurat "per Déu i sobre els Sants Evangelis complir i fer complir les lleis Fonamentals del Regne i guardar lleialtat als principis que informen el Moviment Nacional". Però en aquell mes de novembre, després d'explicar els seus projectes democratitzadors davant del govern nord-americà en la seua primera visita oficial, el rei es preparava a dirigir un procés polític que feia realitat la famosa frase de la novel·la *El Guepard* de Lampedusa: "Si allà no hi som també nosaltres -diu el nebot del príncep Salina- ens encolomaran la república. Si volem que tot continue igual és necessari que tot canvie. M'explique?". Com diria algú: divinament.

Que tot continue igual. Aquell dia els principals protagonistes de la transició estaven ben col·locats dins de l'aparell polític-financer del règim. Ja havien viscut un assaig general el 29 de juliol de 1974, quan el Caudillo va ser hospitalitzat d'urgències amb parkinson i tromboflebitis, i Joan Carles es va convertir en "jefe del estado interino" durant un mes. Estaven preparant-se. Des de l'atemptat que va posar fi a la vida de Carrero Blanco, al desembre de 1973, el règim coneixia el seu pitjor moment. La universitat era un polvorí, les execucions de l'anarquista Puig Antich i de Heinz Chez van provocar la repulsa internacional; la Junta Democràtica cridava des de París a la "vaga general" i a la "reconciliació" mentre, per primera vegada, l'oposició al franquisme actuava coordinadament dins i fora de l'estat. A més, el panorama es completava amb la "Marxa Verda" del Marroc sobre el Sàhara i es feia insostenible després dels afusellaments de cinc antifranquistes el

27 de setembre de 1975. Calia reconduir la situació, i es van posar mà a l'obra.

Transformisme polític. El 20 de novembre de 1975 només es declaraven obertament franquistes certs polítics sense perspectives ni suports financers, tan esgotats com el règim que els va encimbellar. En aquell moment històric, en les estructures polítiques de l'estat, eren molts els que estaven disposats a *transitar*; com si tal cosa, des de llocs tan "blaus" com la secretària general del Moviment fins a la presidència del primer govern democràtic espanyol. Així ho va fer Adolfo Suárez, el màxim exemple de transformisme polític.

En suma, venir de la política reciclats i posats en circulació amb aparences noves. Aquella promoció de neodemòcrates centristes venia directament des de la cúpula governamental franquista; però també algunes esquerres moderades que aleshores ja desitjaven ser "alternativa de poder" tenien el seu pensament i el seu salari dins de l'aparell del règim.

Quan Franco va expirar, després d'una llarga caiguda que va començar el 14 d'octubre de 1975, Adolfo Suárez era un polític falangista protegit per Fernando Herrero Tejedor, mort en accident de trànsit el 23 de juny d'aquell any, que col·laborava amb la comissaria del III Pla de Desenvolupament i ocupava una vocalia en el consell d'administració de Petroliber, empresa de petrolis, amb què arrodonia el seu sou. El socialdemòcrata Francisco Fernández Ordoñez, que imprimiria la seua empremta fins i tot en els governs socialistes, presidia l'Institut Nacional d'Indústria. Els futurs governadors i dirigents del Banc d'Espanya durant la democràcia: Mariano Rubio, Luis Ángel Rojo i José Ramón Álvarez Rendueles, actual president d'Asedalia i de la fundació Príncep de Astúries, tenien papers estel·lars en la comissaria de l'últim Pla de Desenvolupament 1972-1975, presidit com sempre per Laureano López Rodó, que va convertir-se també en el cap de ministres de la transició amb trajectòria tan "immaculada" com Enrique Fuentes Quintana, José Lladó, Landelino Lavilla i Enrique Sánchez de León, Alberto Oliart, entre altres.

D'esquerra a dreta i de dalt a baix: Adolfo Suárez, Francisco Fernández Ordoñez, Pedro Cortina Mauri i Luis Ángel Rojo.

Els noms d'alguns polítics d'aleshores continuen ressonant avui en primera fila, amb força *lampedusiana*. L'ex-ministre José María López de Letona, president d'Enpetrol i conseller d'Ibèria en 1975, que ha ocupat i ocupa càrrecs rellevants al Banc Català de Desenvolupament, Banesto i Ferroviario. Altres, procuradors en Cortes i alts càrrecs, vinculats al mateix temps a sectors clau, com els hidrocarburs o l'energia elèctrica, han continuat gaudint de la mateixa posició privilegiada que tenien aquell 20-N. Amb el segle XXI en portes, Íñigo Oriol i la seua família, els March, o el tecnòcrata Luis Coronel de Palma (governador del Banc d'Espanya), acompanyats per personatges com Rodolfo Martín Villa, ex-cap nacional del SEU i actual president d'Endesa, semblen haver fet un pacte amb els temps a manera de Faust. Els mateixos cognoms, la mateixa influència... Els exemples abunden.

Ministres amb molta cartera. Aquell 20-N, les famílies del franquis-

me ja havien decidit repartir-se el pastís. Molts dels ministres que formaven part de l'últim govern de Franco van botar ràpidament fins als més alts càrrecs del món empresarial. Pedro Cortina Mauri va passar d'Afers Estrangers a les nombroses entitats bancàries que li acollien des de sempre. Des d'Hisenda, Antonio Barrera de Irímo va anar al Banco Central i d'allí al Central Hispano Americano actual. Tomás Allende y García-Baxter va saber canviar Agricultura per Telefónica i el món de les telecomunicacions a través d'Intelsa. José Luis Cerón Ayuso, ministre de Comerç, va fundar la Confederación Española de Organizaciones Empresariales (CEOE) i va seguir la seua carrera en Asfaltos Españoles i Autopistas del Mare Nostrum. El rastre polític-empresarial segueix amb Areilza, García Hernández, la família Garrigues....

Amb la mort del general es tractava de trobar l'equilibri entre les distintes "famílies" del règim, vinculades a importants grups de pressió i acostumats a re-

partir-se el poder des del colp militar del 36. Adolfo Suárez va ser un autèntic prestidigitador a partir de desembre de 1975 quan el rei va prendre possessió, va rellevar el notari Carlos Arias Navarro i el va nomenar president del govern davant la sorpresa de tothom. “Quin error, quin immens error”, va escriure un biògraf neofranquista. Vist amb la perspectiva dels anys, no hi ha cap dubte que quan Alfonso Guerra va qualificar Suárez de “tafur del Mississipi” estava fent una descripció més que un exabrupte. El resultat *lampedusà* aconseguit pel president Suárez va ser ex-

merç, era vice-president de Petromed i d'Inversiones Esso. El subsecretari i procurador en Corts Leopoldo Calvo-Sotelo dirigia Unión de Explosivos Riotinto, abans d'entrar al Banco Urquijo). José María de Areilza, primer alcalde franquista de Bilbao i subsecretari d'Indústria, dirigia la Liga Financiera, una plataforma del Chase Maniatan Bank a Espanya. El ja esmentat Fernández Ordóñez era al consell d'administració de Laing i Toras Hostench. Joaquín Garrigues Walker, fill de l'aleshores ministre Antonio Garrigues Díaz-Canabate, treballava per a les grans multinacionals

altre temps “del dofí de Franco” i “el nen prodigi del règim”, es preparava des d'anys enrere per ser el gran cap de la nova Espanya. Molt prompte, en l'aventura d'Aliança Popular, li acompanyarien altres ex-ministres franquistes com Federico Silva Muñoz, llavors conseller de Banesto i de CAMPSA, i Laureano López Rodó, que havia tornat a la seua càtedra després de tres dècades en el govern. De tots els qui van seguir Fraga, Silva i els ministres de l'últim govern franquista, Fernando Suárez González i Antonio Carro Martínez, vocal de Viñedos Españoles i de la Caja Postal de Ahorros, van ser en 1977 diputats electes de la naixent democràcia. Carro fins i tot va arribar a vice-president del Congrés en una d'aquelles cabrioles de la política i la història. Dos membres d'un govern responsable dels últims afusellaments del 27 de setembre de 1975 i de l'execució de Puig Antich, eren ara pares de la pàtria democràtica.

Però aquell 20 de novembre tots van plorar la mort del dictador, sincerament, tranquils. Estaven preparats per al que s'acostava i sabien que, una vegada marcades les regles del joc, les esquerres arribades a la política real acceptarien participar en el nou sistema, encara que ho feren en inferioritat de condicions. Així s'escriu, a vegades, la història. “Amb la mort del Caudillo—declaria Rodolfo Martín Villa, en 1982—, la meua única preocupació era el trànsit d'un sistema a un altre, i l'important era el punt d'arribada, no el de partida. La meua única preocupació era la consolidació de l'estat. El trànsit d'un sistema a un altre no m'ha representat cap trauma”. Tampoc per als seus antics camarades del règim, si és que atenem a l'evolució posterior de les seues carreres i els seus negocis.

El 20 de novembre de 1975, “el dia que durarà anys” com cantava Ovidi Montllor, va començar amb una partida històrica en la qual els antics franquistes es van aplicar a si mateixos la llei de l'avantatge, la llei del “punt final”. Fins on van poder, fins on els van deixar.

Mentre el règim agonitzava, Pío Cabanillas, a l'esquerra, era conseller d'ENDASA i d'Acerinox. Joan Antoni Samaranch, a la dreta, va ser destinat com a ambaixador d'Espanya en l'URSS.

cel·lent. Després d'un any i mig, el seu primer govern, eixit de les urnes del 15 de juny de 1977, estava format per alts càrrecs de l'aparell franquista que abraçaven des del sector falangista fins a tècnics sense gaire significació ideològica; procuradors en Corts pel terç familiar, tecnòcrates i catedràtics ben relacionats amb el món financer.

Per a constatar-ho, n'hi ha prou a citar els seus ministres més destacats i els càrrecs que ocupaven en la política i l'empresa mentre el règim agonitzava aquell 20-N. Pío Cabanillas, ministre fins uns mesos abans, era conseller d'ENDASA i d'Acerinox. Marcelino Oreja Aguirre, subsecretari d'Informació i Turisme, estava en Agromán i Iberia. Landelino Lavilla, subsecretari d'Indústria, presidia l'Editorial Católica i era conseller de CAMPSA i Banesto. Alfonso Osorio, subsecretari de Co-

nord-americanes... Tots ells, per no parlar de personatges incombustibles com l'actual president del Comitè Olímpic Internacional, Joan Antoni Samaranch, president de la Diputació de Barcelona, membre de nou consells d'administració i destinat, el 1979, a ser el primer ambaixador d'Espanya en l'URSS a pesar de no pertànyer a la carrera diplomàtica.

Mentre una nova generació de polítics del règim feia els primers passos que conduïrien a la creació de la UCD, el catedràtic falangista Manuel Fraga Iribarne, director general de Cerveses El Àguila i president de la Unión Resinera Espanola, havia recalat a l'ambaixada espanyola del Regne Unit i, des de Londres, es dedicava a conspirar, conscient que el procés obert amb la mort del Caudillo resultava imparabile. L'antic ministre d'Informació i Turisme, rellevat del càrrec en 1969 i qualificat en un